

držati in potem javkati in stokati ter druge dolžiti, zakaj ni tako in tako. Naše geslo bodi: delo in delo!

In zadnja točka! O tem bi se dalo pač mnogo pisati. A tu bi bil ves trud zaman! Opravljali bi le Sisifovo delo, zakaj kdor pozna sestavo sedanjega deželne zbor, vé, da ne bomo dosegli kmalu kaj uspešnega. Dovolj jasno smo navedli vzroke v članku „5000“. Dokler se konstelacija deželne zbor ne izpremeni, je naš up zaman, in to si naj zapomnijo tudi oni, ki so hoteli imeti na vsak način na kranjskem učiteljskem shodu predsednika „Slomškove zveze“ za podpredsednika. — To točko bi bilo bolje adresovati na ono stranko v c. kr. dežel. šol. svetu, ki tako pogosto poraja one „ostre sapice“, ki so pričele pihljati preko ušes kranjskega učiteljstva. Tem gospodom bi bilo treba temeljito pojasniti, da se bo kranjsko šolstvo le tedaj izboljšalo, ako bomo kranjski učitelji mogli posvetiti vse svoje moči edino le šoli.

Pojav pa, o katerem je napisal „Slov. Narod“ uvodnik v svoji 164. št. z dne 20. julija 1903., bo preminul ravno tako lahko in mirno, kakor je oni pojav, ki se je pojavil v polpretekli dobi v „Slovenca“ — kamor so se zatekali razni I. in II. — dalje ni prišlo — „napredni učitelji.“ Kakor ni morje vedno mirno in gladko, ravno tako završi tudi časih med učiteljstvom, a taki pojavi le zbistrijo pojme, uvrstijo značaje in očistijo politično obzorje. In neviht je treba! △

Davek na kulturna sredstva.

Noben greh, nobeno nasilje, nobeno volilno sleparstvo, nobeno gaženje politične morale — in koliko je tega gaženja po naši Istri! — ni v tako sramoto, v tako uničevalno obsodbo za italijansko gospodarstvo v Istri, kakor je dejstvo, da so s težkim davkom obremenili glavno kulturno sredstvo: da siromašnemu kmetu z visokimi taksami zagrajajo pot v — šolo! Vsi pravi prijatelji omike in napredka zahtevajo, naj se celo tudi srednje in visoko šolstvo kolikor le možno popularizuje! To je: šola naj postane pristopna tudi najubožnejšim slojem stem, da bo pouk v ceno in čele možno: brezplačen! Oče je dolžan svojim otrokom, da jih pošilja v šolo, a država je dolžna, da sili starše, da vrše to svojo dolžnost. Zakaj oče, ki je nemaren, ali celo uporen proti tej dolžnosti, je najslabši oče, je naravnost sovražnik otročičem, ker jim odreka, česar trebajo najprej in najbolj za svojo bodočnost.

Najbolj, pravimo. Borba za eksistencijo je dandanes, v teh časih najhujših konkurenčnih bojev na vsakem polju socialnega in gospodarskega življenja tako težka, da ne more vztrajati v nji, kdor z marljivostjo ne spaja tudi potrebnega primerne znanja. In to ne velja morda le za trgovca, obrtnika, industrijalnega delavca itd., ampak tudi za kmeta. Tudi kmet se ne more vzdrževati dandanes, ako si ni pridobil naobrazbe, v kolikor mu je potrebna, da ima smisla za napredovanje v racionalnem obdelovanju polja in v gospodarstvu sploh. Tudi za kmeta današnjih dni velja resnica: ko napreduje vse okolo tebe, je vsako tvoje mirovanje nazadovanje! Ob splošnem napredovanju je vsaka stagnacija v resnici propadanje, ki se more končno završiti s smrtjo! Dokaz za to nam dajejo ravno žalostne gospodarske razmere v Istri — bedno življenje istrskega kmeta, skoro nevredno

človeka. Sposobnosti za napredovanje daje — znanje, omika! Kdor se hoče vzdržati dandanes, mora biti usposobljen za konkurenčni boj. Ali te usposobljenosti ni brez znanja, znanja pa ni — brez šole! Kje je torej glavni vzrok žalostnim gospodarskim razmeram po Istri? Kdo ima te razmere na vesti?

Kdo drugi nego tista stranka, ki ima politično moč v deželi. Vso to pretresljivo bedo ima na svoji črni vesti tista stranka, ki vzdržuje še danes sistem, kateremu je vodilno načelo: kmet mora biti neumen! In v dokaz, da je temu res tako, se moremo sklicevati na dejstvo, da je eden izmed poslancev iz italijanske večine v deželnem zboru istrskem kot argument proti snujočemu se hrvaškemu gimnaziju v Pazinu podal izjavo, ki se je glasila bistveno tako-le: „Kam pa pridemo, če bi tudi kmetje začeli hoditi v šolo?! Kdo bo pa potem naše pure pasel!?“

Mož je pregnantno in cinčno dal izraza vsi grdi, odurni sebičnosti svoje — oligarhiške kaste. Sistematično je ta gospodovalna kasta vzkračala našemu kmetu sredstva za kulturno povzdigo, v prvi vrsti za ljudsko šolo. A to je pripravo našega kmeta v žalosten, usoden cirkulus vitiosus. Ker nima zadostne šole, propada gospodarski; a ker je propal gospodarski, ali nima smisla za potrebo šole, ali pa nima zmožnosti, da bi kaj žrtvoval za šolo!

In ob takem stanju je imela italijanska stranka dosti žalostnega poguma, da je obisk ljudske šole težko obdačila! Takov sistem je deželi v prokletstvo. To je zlo, ki dalje rodi zlo! Zakaj — kakor že rečeno — posledica žalostnim gospodarskim razmeram kmeta v Istri je ta, da mnogokateri kmet občuti dolžnost pošiljanja otrok v šolo za — žrtev. A sedaj vprašamo: kje je pravica, kje je logika, da, kje je morala, ako se kmetu, ki komaj in s krvavim trudom vzdržuje sebe in svojce, na žrtev, v katero je prisiljen, nalaga trd davek?!

In tako dela oligarhija v Istri s svojimi šolskimi takсами. Da bodo čitatelji imeli malo pojma, kakov davek je to, naj jim povemo, da je sama občina kastavska plačala v šestih letih na šolskih taksah nič manj nego 78 tisoč K! Po vsi pravici je župan Jelušić v zaključku svojega poročila vzkliknil: „Bog odpusti grehe našim nasprotnikom, ki so nam napekli te nesrečne takse!“

Seveda se izgovarjajo gospodovalna gospoda, da so bili prisiljeni v to, ker dežela ne more zmagovati stroškov za ljudsko šolstvo! Taki izgovori pa ostanejo prazni dotlej, dokler bodo trosili deželne denarje za železnice, o katerih že naprej vedo, da bodo pasivne, dokler bodo iz gole ljubkovanosti trosili tisočake na leto iz deželnih sredstev za srednje šole, ki so nepotrebne, kakor je nepotreben deželni gimnazij v Pazinu, in dokler bodo tisoče in tisoče, ki bi jih dežela lahko dobivala iz užitnine, puščali v žepe zasebnikov . . . potepuhov, da morejo ti poslednji tem svobodneje služiti — stranki, ščuvati narod in širiti nemoralno v njem!

Basta! Tu ni nikakega izgovora: šolske takse v Istri so v pogubo za gospodarsko stanje kmetov in v sramoto gospodovalni stranki! A sramujejo naj se tudi tisti činitelji, ki s svojim aparatom podpirajo — sovražnike omike, oligarhe s srednjeveškimi pohlepljenji!

„Edinost.“